

«عائل، كتيخانه» سندن

متاقوا

۳

تربيه

مؤلفى: ايڭ زور تربيه عالمى فيلسوف سېنسر.

مترجمى: ذ. القادرى.

مترجم مهرى ايله مهرلەنەنگان نىسخەلرى ساختە.

قرانك

يريمىيف هم شاشابرىن مطبعەسى

КАЗАНЬ.

Типо-Лит. Т-го Д-ма „В. Еремьевъ и А. Шашабринъ.“

бывш. Ключникова.

1911.

ھېرېرت سېنسر .

اوقۇچىلارغە اجتماع و تربيە قانونلارینە حقیقت و علم كوزیلە فاراغان بىك زور تربيەچى و فيلسوف «ھېرېرت سېنسر» نى فسقە روشك گنە طانتەق بولامن: فيلسوف لندن تيرەسنگى «درې» شېرنە ۱۸۲۰ سنەدە طوغوب، ۱۹۰۳ سنەسى سېنتاېر ۸ نەدە سېكسان دورت ياشنەدە «برېطن» شېرنە وفات اولمشدر. فيلسوفنك وفاتى ايله انسانيت، اجتماع، تربيە اوزلارېنك اياك بېوك ياردەمچىلرېنى ضايغ ايتمشلدر.

فيلسوفنك كېك معلومات و فلسفەسن دنيا نك اياك زور فيلسوف و عالملىرى تقدير ايتمشلدر. مشهور اقتصاد عالملىرىدن «ستورەت ميل» آنى: «دائرە معارف و بتون علومنك محيطى» دېمشدر. «داروين»: «زور فيلسوفەز»، آمرىقادە مشهور عالملىرىدن «ورد بېنشر»: «عصر مزەدە فيلسوفلارنك پادشاھىسى» دېرك فضلنى تقدير ايتمشلدر.

فيلسوفنك تاليفلىرى كوبر. اياك مشهورلىرىدن «فلسفە تركىبىنە نك نظامى» اسمنك كى كتابىدر. بوكتابى بش قىسمى: (۱) مبدألر. (۲) حيات علمى. (۳) علم نفس. (۴) اجتماع علمى. (۵) علم اخلاق قىسمىلىدر. فيلسوف نظرندە دنيا ترقى ايتىسكە؛ ترقىسى بسىطن ماركېكە، چېكسىزلىكدن چېكىلكى لككە، متماثللىن - اوغشاشودن - نور ايلكىگە تابا. دنيا آنك فكرينە كورە كون بكون ماتورايدەر.

«سېنسر» باشقە فيلسوفلىرى كى: «ھېئت اجتماعىە و آدملىرنك حقیقتكە، سعادتكە اېرشولرى طبعەت قانونلارینە ايبەروب، طبعەت نورلىرى ايله نورلەنەق؛ وەر تورلى انسانلارغە كېلە طورغان بلاء و قايغولر طبعەتكە قارشىلىق ايدوب،

تارتشماقده» بولووينه اشانده در. فيلسوف اوزينك وطني بولغان انگلترده دستور طوتلغان اصول تعليم و تربيه گه هجوم ايتوب شو عاجزانه ترجمه ايتدگم «تربيه» كتابيله آستون اوستكه كيتورمش؛ انگلترده، بلكه بتون دنياده تربيه جهندن زور آلماشنورغه سبب اولمشدر.

بن هر ملتنگ مدنيت يولندهغى آدمولرن و تربيه فكريه لرن تربيه نظاملرنده هم نظاملرنى بيرينه يتكرمك آنالر قولنده بولووينه چن كوكلدن اوشانغان كشيلىر جملسندن بولديغمدن بتون دنيابه اسمن طانطقان فيلسوفنك شول كتابن عائل كتبخانه سينك اوچنچى جزى ايتوب آنا بولاچق و بولغان عقلمو همشيره خانملرغه و سوكلو شا كردلرگه بولهك اولارق تقديم ايتهم. شايد بنم املم بوشقه چقماس، كتابنى، دقتلهب، اوقوب اوز معيشتمزگه تطبيق ايتهرارده اويلى، فكرلى تازا اوسهرار، حبات و علم ميدانينه آطلوب، ياكى اخلاق و حقيقى ديانت طوغدرلر.

سبنسر و خانملريمز.

بزنگ تانار دنياسنده بوكونگه قدر قز خاتونلر اوزلرينك كم ونى قدر حقوقلرى، تربيه، مدنيتكه نى درجه تاثيرلرى بولوون هيچ آكلاماديلر و آكلارغده ممكن بولمادى. طاوشلرينى ايشتمك حرام اعتقاد اولنديقندن دين، تربيه، مدنيت، علوم و هر نرسه نى استاذ بيكه آبصطايلىرنك ايسكى خرافاتلرى، محمديه، فضائل الشهور و باشقه خرافى قصه لريندن اوگرانديلر. عصر رسالتك و آنندن صوك خاتونلر، صحابهلر، تابعيهلر و پيغمبرنك اوز خاتونلرى سياست اشلرينه قدر قاتناشوب بگلرچه انسانلرغه خطبهلر سويلهديلر؛ «احد صوغشلىرى» كى زور محاربه لرده آزوق و صولر كيتورديلر؛ مجروحلرنى دوالاديلر؛ قاضيه لك ايتديلر؛ منبرلرده درسلر اوفوديلر؛ بگلرچه حديثلر روايت ايتوب، محدثه، فقيهه، شاعره، اديبه، كاتبه لر يتشدى؛ جمعه و جماعت نمازلرينه چقديلر؛ «محمد عليه الصلاة والسلامك اوزندن اوزلرينه گنه

مخصوص علوم اسلامیه فی اوگره تورگه کونلر تعیین اینتردیلر. دین جهنندن حال شول رهوشده ایکن، فی اوچون بزنگ بیچاره خانملر چاپان ایله محکومه اولوب حقوقسز، علمسز وحشت و جهالت در یاسینه باطوب، بوحاله قالفانلر؟ بوکارغه سبب، طبیعی، هر کم جهالت دیه چکدر. فقط بو جهالت وحشتکه سبب ایرلر و خرافی عقیدلر، رسول یولنی عالملرنک اونطولری، خاتونلرنک یالغان عقیده لرگه بناء هیئت اجتماعیه دن بالکلیه چقارلوب جمعه، جماعت، علمی مجلس وسوزلردن محروم اینتولرندن بولوینی خاطر دن چقارمازغه تیوشدر. خاتونلرنک بوحالترینه سبب ایرلر غلبه سی بولغان کبی ایرلرنک بوغالبیت نتیجه سنده ظلم واسیر اینتولرینه هیئت اجتماعیه ده گی دینی خرافی عقیده، اوهام، خیال کبی برطاقم کوب سبیلر بارکه: بوده حقیقت اسلامیه ده اوزاقلایو نتیجه سنده حال اولمشدر.

تربیه فنی اسلامیتنک هیئت اجتماعیه فی اصلاحی تأثیر ی ایله مسلمان علماسی طرفندن وجودگه چقارلغان برفن اولدیغندن اسلامیت «تربیه» گه خلاف بر دین توگلدر.

سبنسر «تربیه» سی نظرنده خاتونلرنک مسئولیتلری بیک زور. آنالر بالارغه هر تورلی اخلاق وسوزلری ایله رهبرلردر. بالالرن روس کیلوی ایله قورقوب، چارپولر قویدروب، قچتقان، نال چغی ایله قیناب، قلاقرندن طارتوب، یا کافلرینه و غوب، هر تورلی ناچار سوزلر ولعتلر ایله تربیه اینترگه آلسقان ناتار خاتونلرنک خصوصاً مسئولیتلری سبنسر نظرنده بیک زوردر. بونلر «تربیه» نظرنده بالالرنی نوزاتوچیلر توگل، بلکه اخلافسز، دینسز، مرحمتسز، وجدانسز، هم ملتنی سومه ز بالالری تشدروب هیئت اجتماعیه فی بوزوچیلردر؛ جنایتچی ظالمه لردر.

سبنسر نظرنده خاتونلرغه بیودن، جرلاودن، موسبقیدن، جغرافیا و باشقه فنلر دن اول «تربیه» «حفظ صحت»، «وظائف اعضاء»، «علم نفس»، «اخلاق»، «دیانت» کبی علملر لازمدر. اخلاقی، وجدانی، جدیتلی، درست دینلی، سلامت نه نلی، نازا قانلی، حر، هر نرسه فی فکر و عقل اولچاوی ایله اولچی

طورغان تانار بگتلىرىنىڭ تربيه ايله گنه ايتشولارى مكندر. مسلمانلار يوغالى و بوزلى طورغان اسلام مدنيتى طورغوزرغه تله سەر، عائله و تربيه نظاملرن اصلاح ايتسونلر. عكس حالده مدنيت، سياست، برلك، طوغانلىق كى سوزلر همه سى شوگراوقلى بوش سوزلدر.

تربيه خانهلر يمز.

تربيه نظرندە مکتب، مدرسەلر - شاگردلرنى بختلى طورمشقه، اخلاق، فضيلت كى عالى صفاتلرغه باشلر ينى و اطمازدن، سلامتلك و جد يتلكلر ينى بتورمه زدن ايرشدر و چى تربيه خانهلردر. شاگردلرنىڭ كوگللرنيدە قىنمازدن، صوفمازدن مرحمت، فضيلت بىرلشدر و چى مرحمت خانهلردر. مدرسەلردە اوقولغان نرسەلرنىڭ هر حرفى و شاگردلرنىڭ عمللرنىڭ هر دىقەسى بوشقه اونكارلمەزگە تىبوشدر، مدرسەلردە جزالر طبيعت جزاسى بولووى لازمدر. شول دورت، بش سوزدن عبارت بولغان حقيقتلرنى بزمدرسە و مکتبلرمزگە تطبيق ايتەچك بولسەق حيرندە فالورمز. تربيه «سبنسر» نظرندە عقل، بدن، اخلاق تربيهلر يندن عبارت بولوب بويولده دنيالر قدر معلومات، عمللر لازمدر.

بزنىڭ مدرسەلردە، مکتبلردە اوقولغان نرسەلرنىڭ حياتقه هيچ فائىللىرى بوق. فن اسمندن اوقولغان نرسەلر خيالى رومانلر كى تطبيقسز، آلتسز، نظامسز اوقولمىقدهدر. دين اسمندن اوقولغانلرنىڭ كوبسى اساطير، يونان سفسطەلرى، اسرايئيليانندن عبارت كلاملر، منطقلر، ملا جلال، عقائد، تىذيب، سلم قاضيلرندن، فقه اسمندن اوقولغان نرسەلر مذهب اماملر يندن برسینه ايپەرودن عبارت اولوب، حاضرگى مدنيتكە، مدنيت اسلامبەگە، علوم اجتماعبەگە و حقوق انسانبەگە موافق بولماغان قاعىلرگە رعايه ايتودن عبارتدر. زمانمزدە بتون مدنيت دنياسى طرفندن بولارنىڭ كوبسى اسغولاستيقا تىبىر ايتلىگان شيلردر.

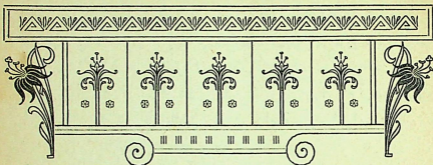
بر طرفن مدرسہ لریمزنگ بنالری حفظ صحت قاعہ لرینه مخالف؛ دیگر طرفن بدن و اخلاق تربیه سی بولمادیگی کبی جزالر طبیعت جزاسی اولیچہ؛ چمتو، قینار، تکدیر، توبیخ، تمبر و قامش طایاقلردن عبارتندر.

فز لر مدرسہ سینہ قاراساق اشمز بیگروه مشکل؛ تربیه، علم نفس، وظائف اعضا، اداره بیتیه، اخلاق کبی عالی فنلر او قولماغان کبی نظام لیراقلریه تلگه آلورلق توگل. فز لریمز هنوز درست اعتقاد، درست ایمان تلقی اینه آلیمیلر. یکر می میلیندن عبارت روسیه مسلمانلرینگ بر تربیه خانہ لری یوق. مدنیت هر طرفلرن چرغاب آلفان روسیه مسلمانلرینه، بایلرینه، عالملرینه بوقدر زور مسئولیتلی مسئله لرنی توشنمه و بیک زور عیب و قصوردر.

عالملر کیوم، مییق، چاپان، اسرائیلیات سویله ب نادان، بیچاره خلقنی مدنیت و اهل علمگه فارشی آلت اینه زدن حقیق اسلامیت و مدنیت کیره کلرن سویله سه لر بورچلرن ئوته گان بولورلر ایدی.

ذاکر القادری.

اورنبورغ ۳ آپریل ۹۰۹ سنه.

نڧيس علم و فنلر .

انسان تارىخىندە زىننلەنەك عادىتىنەك كىيىمىن اول مېدانغە چەقانلىقى كورلەدر . بعض وحشى خىلقلر بدنلر يەنە زىننلر يابىشىدرومق اوچون هر تۈرلى مشقت وزىمىنلر يۈكلېلز . بونلارنەك كىيىمگە اعتبار سزلىقلىرى شول در چە گە اېرىشكانىكە : يازنەك جەنم كىيى حرارەتلىرىنى و قىشنىڭ زەمەرىر كىيى صالحونلرىنى كىيىمسز كىچەرلر ؛ «اورىنوكو» ھىندىلرى تەنلرىنى بويابەچق بويالار ساتوب آلمق اوچون ھفتەلر چە مشقتلر تەھل اېتەلر ؛ تەنلرىنەك راھىلىگىنە اعتبار سزلىر . مەنكۈر مەلىكەت خانونلرى يالانغاچ يۈرۈمە كەن اويالما سەلر دە ، آدملر آراسىنە بوزلرىنى بويامازدن چەقارغە جىسارت اېتە آلەيلر . بو كىيى وحشىلر تەنگە فائىدەلى و جىلپىق بېرە تورغان ماتېرىيالرغە كۈرە زىنن و موپون آصمالرىنى آرتق سانېلر .

سىياھلر بونلارنەك دۇھنلەندە زىننەت مېھتى بېرلەشەد گن و فائىلەنەك قوھسى بىندىگىنى روايت اېتەلر كە : بونلارغە كىيىم و ماتېرىيالر كۈرسەتلىسە ، كۈلكى و غرىب بركۈرنش كۈرسەتوب ، زىننەتن باشقە نرسەنەك اھمىيەتسىز بولۇون

بلد رلار . « كبتن سيبك » خبر بېرگان سوزلار بوندنك غريب : « آفر يقا چنك گي وعشيلار هوا آچق ، بلوطسز زمانده كون كيوملر ايله ئورتنوب يورسه لرده ، باغمور ياوغانده كيوملر ينى طاشلاب ، راحتله نوب ، يوريلر » بو حاللر كيومنك زينتنن طوغانلغن ، زينت اصل بولوب ، كيوم كيملك صوگنندن پيدا بولوون كورسه تهر . بزنگ كوييمزنگ فيمئلى ماتير يالرنى نهن راحتينه آرتق كوروى يعنى ماتور كورنشكه تهن فائده و راحتينه قاراغانده آرتقراق اهميت بېر ووى بو فكرنى درستيلدر .

انسانلر تهنلرى اوچون آرتق كوردكلرى زينتنى عقللرى اوچونه آرتق صاناغانلر . علم و معارفنگ عقلغه زينت مرتبه سنده بولغان قسملر ينى آرتق كوروب اعتبار ايتمشلر . حيات و معيشت اوچون اساس وايك فائدهلى بولغان قسملر ينى ترك ايتمشلردر .

ايسكى يونانيليرنگ ايك اهميت بېرگان علم و فنلرى موسيقى ، شعر ، بلاغت و فلسفه فنلرى اولمشدر كه : بونلرنگ حياتقه علاقه لرى يوق حكمنكدر . آرالرنندن سقراط ، واعظ و معلم اولوب ، چققانچه شول حال دوام ايتكان . طورمش و حيات بولنده انسانلرغه ايك بيوك ياردىچى بولغان فنلر كه بونلرنگ اعتبارلرى غايت آز ايدى . بو حال ايسكى يونانيليرغه غنه مخصوص بر طبيعت توگل ؛ بزده ، مدرسه و مكاتبلر كه كوروب ، ذهنلر يمزى حياتمزه ياردم و علاقه سى بولماغان نرسه لر ايله طولتوروب ، چقامز . بونلر جهل سندنك ايسكى يونان ، رومان لغتلر بدر كه : عزيز عمرلر يمزى بولغتلرنى اوگره نور اوچون صرف ايتهمز . طورمشمزه برتورليده فائده لرى يوق . سودا گير ، هنر ايه سى ، ايگنچى كىي خلقنگ عه رلرنده بر مرتبه بولغتلر كه محتاج بولماولرى معلوم . بز موندى فنلرنى عادت و عموم خلقنگ هولر ينه يابشوب و اطاعت ايتوبكته اوگره نه مز . اگر بزنگ آرامزده بو عادت بولماسه بو لغتلرنى اوگره نوچيلر بولنماز ايدى . بز ملكتلرنده گي عادتلر كه كوره و خلق طرفندن شلته ، لوم ايشتمه ز اوچون بوزلر ينى بوياغان « اورينوكو » هنديلرى كييمز ؛ كيوملر يمزى زينتلر دكمز كىي عقللر يمز ينده زينتلر مكدمه ز .

اۆلگی عصرلرده زینت ابر و خاتون آراسنده بر درجهده ایدی. فقط بیرده مدنیت انتشار ایته باشلاغاچ، ابرلرته نلرینی زینتلرک اورنینه اعضا و بدنلرینی راحلندرهره چک زینتلی کبوملر کبیهرگه و ذهنلرینی زینتلررگه طوتندیلر. خاتونلر آراسنده بوایسکی عادت همان دوام ایته. چونکه خاتونلرده بوزک، بلزک، زور قۇلاق آلقه‌لر کیمک، صاچلرینی طاراماق، اورمهک، پرچوسکه‌لر باصامق، بویاولر ایله بویانمق، کبوملرنک کوزگه کورینورگه ماتور و کوز بوی تورغان بولولری هنوز آلاز اوچون مطلوب بولوون آکلانته‌در. اعضالرینه هر توری مشقت و آورلق بولکلر توب بولسه‌ده، اوزلرینه رغبتلندریمک و ماتورلقلری ایله آدملرنی عجبیلندریمک اوچون ته‌نلرینه زینت صانالغان نرسه‌لرنی ته‌ن راحتینه و جلیلقفه فاراغانده آرتق کورولری خاتونلر فکرنده زینت مجبئی نی درجه حکم سورگانن آچق صورتده کورسه‌ته‌در.

خاتونلرنک تربیه و اوقولرنده‌ده ضرور بولغان علم و معارفکه فاراغانه زینت درجه‌سنده بولغان معارفکه اعتبار اینولری فائده‌لی علوم و معارفدن آلاز فکرنه زینت هم کوز بوی تورغان نرسه‌لر ایله عجبیلر آرتق بولووینی کورسه‌تور؛ موسیقی، رسم، و بیبوکیمی نرسه‌لرگه نی قدر عزیز و قتلرینی صرف ایته‌لر. آلمان، ایتالیان لغتلرینی نی اوچون اوگره‌نه‌سز؟ دیوب صوراساک قز، خاتون اوچون کمالات وزینت اولدیغنی بیان ایته‌لر. آلاز بولغتلرنی شول لغتلرده تالیف اینلگان کتابلرنی مطالعه ایتمک اوچون اوگره‌نه‌لر دیوب گمان ایتمه!

عقل، ته‌ن اوچون زینت و کوز بوی تورغان باشقه نرسه‌لرنک فائده و منفعتلی نرسه‌لرگه خلق فارشنه مقدم بواووینک سببلرینی اوگره‌نمک اوچون هر عصرده هر وقتده فردلرنک حاجتلری هیئت اجتماعیه حاجت و مقصدلرینه ایبه‌رووینی و هیئت اجتماعیه‌نک اعضالری بواقان فردلرنک حاجتلری هر وقت هیئت اجتماعیه‌گه ایبه‌رچن و آناردن آبرله‌دیغنی بلمک لازمدر. حکمدار و ملت مجلسلرنندن باشقه حکومتلر بوق خیال ایتمک بیوک خطالقدر. بلکه

بونلردن باشقه اعتراف ایتلمه گان، هیئت اجتماعه ننگ هر کوشه سنه حکومت اینوچی اجتماع حکومتی باردرکه: هر فرد اوزیننگ اطرافنه بولغان فردلرگه غلبه ایدوب، حکمنی یورنورگه تلاجگندن رئیسک نزاغلی آرازده حکمفرما و حیاتنده گی ایک مهم فوهلر شول یولده صرف ایتلدر. انسانلر مال چیوب، یا که حیات کیکشلیگینی فصد ایدوب، یا کیوملرنی زینتلهب، علم معارف وزیره کلک کورسه توب، اوزلریننگ اطرافلرنه غمی فردلرگه حکومت ایتهرگه بار قوتلرینی صرف ایتلر؛ بوده هیئت اجتماعه ده گی هر توری هر کنلرنی وجودکه چاره در.»

بو حال، یعنی باشقه سینه غالب و مسلط اولوق آرزوی تهنی هر توری بویاولر ایله بویاب و بیل باولرینی هر توری قوراللر ایله زینتله گان و اوزینه ایسی کینکان و حشبه گنه خاص توگل؛ بلکه بوغسته لک بارچه آدم کوکلینه بوقغان بر آورودر.

اگر بو حال و حشیلرگه گنه خاص بولسه ایدی، اوستونلک سه و مک فوهسی اوزیننگ، کیومینگ، بوییننگ ماطورلقی، و گوزهللیگی ایله آهوکی خانولرنیغنه اولارغه صرف ایتلور ایدی. بلکه باشقه سنی اوزینه ایبه رتونی سه و مک بارچه آدمه بر طبعندرکه: بوندن ادیب، مؤرخ، فیلسوف هیچ بر قایوسی قوتلماشدر؛ بارچه سی اوزلریننگ معلومات و فوهلرینی شول مقصود بولنده خدمت ایتدرمشلدر. انسانلردن هیچ کم اوزیننگ فوه و ملکه سن تیک طوتارغه واشکه فاتناشدرمی طورغه کونیدر. بلکه هر قایوسی ننگ اوزیننگ فضلی، کمالنی باشقه کشیلرنی اوزینه بویسوندر و اطاعت ایتدر اوچون صرف ایتهرگه شوقی زور واجتهادی الوغدر. مونه شول سبب بزنی او قورغه دعوت ایته. لکن بز نفیس علم و فنلرگه اعتبار ایتمه زدن خلق کورکام کورگان، اوزمزی خلقه زور کورساتنکان، درجه مزی و نفوذ مزی عموم نظرنده زور ایتقان علملرگه اهمیت بیرمه ز. انسان حیاتنده اوزینه فائلی و قدرلی نرسه لرگه اهمیت بیرمه گان کیب تعلیم و تربیه سنه ده طورمشده غمی کیب عمومنگ فکرینه موافق و آنلر فاشنده قدرلی بولوون

عمری اوزون اولوب، بتون علم و معارفنی اوگره نورگه وقتنی مساعده ایتسه ایدی، بو خصوصه بز بوقدرلی شدنلی محاکمه لر یورتمه س ایدک. لکن حیات نسقه، و بوفسقه لغنه شغلر و قایغولرنک کوبلگی قوشلماچ، عزیز عمرلرینه فسقاره در. شول سبیدن وقتلارمزی صارانلق ایتوب، ایڭ بیوک اشلر و فائده لیلرینه گنه صرف ایتنک همه بزگه لازم و طیفه در. وقتلارمزی عادت و آداملر کیفنه موافق علم اوگره نیک اوچون ضائع ایتمه زدن، معارفنک فائده لیسن، فائده سزندن آیروب اولچه مک، عمرلر بزنی فائده لی علملر یولینه صرف ایتنک تیوشدر.

بیم بو اورنده اهمیت بیره چک بر نرسه م بار ایسه، اولده نورلی معارف آراسنده قیمت تقدیر ایتوب و نسبت قاراب، فائده لیسنی فائده سزندن آیرماق بولاچقدیر.

نورلی معارف آراسنه قیمت بچمه مک اوچون بیلگی بر اولچه و مقیاس لازمدر. هر علم و فن اهلی اوزی تخصص ایتنک فنگه قیمت و آرتلق اثبات ایتنک اوچون بلگان بلمینک حیاتنک تورلرندن برینه منسوب و تعلقلی بولوون دعوا ایتوب اثبات ایتهرگه ماناشه در. علوم ریاضیه، لغت و علوم طبیعه عالمی اوزلری اشتغال ایتنک علمینک حیاتقه تعلقن، خیر و سعادتکه سبب بولووندن سؤال ایتسه ک، هر تورلی دلیل و برهانلر ایله اوزی بلگان علمنک فائده سون اثبات ایتهر. ایسکی آنچه لر، میدالیر کبی فائده سز نرسه لرگه اهمیت بیرگان وشوندی معلومانلر ایله مشغول بولغان انسانلر بوکبی علملرینک فائده و حیاتقه تأثیرلرندن سؤال ایتلسه لر، سکوت ایتهرلر. سؤال تکرار ایتلسه، فائده سزدر، دیه جواب بیرمکن باشقه چاره بوله آلمازلر.

او قویلرغه عرض ایته چک ایڭ بیوک سؤاله ز شولدر: «طورمشه مادی فائده خصوصی منفعت قصد ایتمه زدن طورمشنک عمومیراق جهتلرن عایه امل و مقصود ایتوب، نیچک دنیا ده یاشامه مک ممکن؟ حیات انسانلر باشینه هر نورلی حادثه، واقعه لر طوغدروب طوروی سمبلی، دنیا ده بر رهوش و حالده یاشامه مک ممکن توگل. ایدی شول حادثه لرینک قاغوم و دولقونلری آراسنده نیچک کیچنورگه، حیاتنک بوکبی تقلباتنده نی رهوشده گی اداره کیره ک؟ عقل،

بدن و باشقه قوهلرمنى تربيه ايتمك، اشلرمنى تربيه قويماق، عائله، قرداشلر، ايدهشلر و بارچه خلق ايله حسن معاشرت ايتمك، طبيعت بزرگه هر تورلى نعمت و فائدهلرندن و فائدهلر نوره فوشقان و لازم ايتكان چيكنسز نعمتلردن فائدهلر نيمك، هر وقتده بزرگه بيوك فائدهلر كبتوره طورغان نرسه لردن استفاده ايتمك نيچك ونى رهوشدهر؟ ايكنچى عباره ايله ئه يتكانده نيچوك دنباده مكمل رهوشده طورورغه و باشهرگه كبرهك؟ «؟ اچينه كوب كچوك مسئلهرنى آلفان ايك فائدهلر بويوك و مشكل مسئله منه شول مسئلهدر.

مقصود دنباده گوزل روشده كچنمك بولسه، و اوفو اوگره نودنك مقصود و غايه امل حيات و معيشتكه تعلقى و فائدهسى اعتبارى ايله بولورغه تيوشدر. اوفو مقصدن مقصد - اوزمىنى مكمل ياشهرگه حاضرله مەك اولورغه كبرهك. تعليمهك و علمهك نوعلر يندن بر نوعينى فائدهلى ديه ايتهچك بولساق مكمل معيشتكه حاضرلهو اعتبارى ايله بولووى لازمدر. معارفهك ميزان، اولچهوى حيات و معيشتكه حاضرلهك بولسه، بو اولچهوى هر وقتده فكر و قولمزدده. بالالريمىنى تربيه و اوفونوده هر وقت «مكمل حيات» كوز آلدمزده و فكرمزدده بولسون. عادت، آدملرنك هوا و انتريقه لرى و بالغز مادى فائدهلرغنه ملاحظه ايتلهزگه تيوشدر. بو بزرگ اوچون ايك مشقتلى بر اشدركه: سببلرى كيسلگان نقديرده بو مقصوده ايرشه آلامز بيك ممكن. لكن بوتورلى تربيه بزرگه نى قدر مشقت و زحمتلى بولسه ده بيوك فائدهلر كبتورهچك و عالى مقصودلرمزغه ايرشدرهچكدر.

حيات، طورمش ترتيب قىلغان باشليجه عمللرنى مرتب بيان ايتسهك شول رهوشدهدر. (۱) طوغرىدن طوغرى اوزگنى صاقلارغه صرف ايتلهچك عمللر. (۲) معيشت كبرهكلرن حاضرلهك ايله نفس صاقلارغه صرف ايتلهچك عمللر. (۳) نسل و آنى تربيه و محافظه ايتهرگه سبب بولغان عمللر. (۴) سياسى و اجتماعى چيتمدن كبرهكلى و آنارغه تعلقلى اشلرنى صاقلامق. (۵) بوش وقتلرنى كچيرمك، لذت و شهوت بولينه صرف ايتلگان عمللر.

بوتور تيبهك طوغرى رفايدهلى بولوون بيان ايتهرگه و دليل كبتور و ب

ائباتلارغه حاجته يوق. انسان اوچون اوزينڭ نفسنى وروحنى صافلى طورغان
اشدن فائدهلى بر اش بولووى مكنده توگل.

آدم اوزىنى احاطه اينكان نرسه لرنى وچلقاب آلفان حركتلرنى بالالر
بلگان كېكده بلمه سه، حيات عملرندن باشقه عمللرنى نى قدر بلمه سه، سفر
ايتك اوچون يولغه چقدغنه هلاك بولاچقى شېبه سزدر.

آدمگه نسبتاً اشنگ فائدهسى شخسن وحياتن صافلارغه تعلق جهندن بولووى
سببلى شخسن صافلارغه باردى بولغان هر اشنى بلمه ك معارفنگ باشى
وايك كيره كليسىدر.

انسانغه جاننى صافلاو صوكنده حياتى اوچون ايك مهم نرسه رزقدر.
انسان بالا و عائله سينڭ محتاجلغنى اوزينه يتشورلك رزق طابدىقن صوكنده
مدافعه ايتەرگه و صافلارغه قادردر. بناء عليه رزق شخسنى صافلامق اوچون
ايكنچى درجه ده گى عملدر. فاميليار حيات صافلاوده حكومتلرگه قاراغانه
اؤادر. چونكه حكومتلرنگ تشكىلى وحياتى فردار ايله؛ فردلرنگ باشه ولرى
حكومتلر ايله اولمادغندن نسلىنى تربيه و محافظه ايته چك عمللر آدملرگه
سياست و اجتماع جهندن تعلقى و مناسبتى بولغان حكومتنن مقدمدر. ايكنچى
تورلى عباره ايله سويله گانده ائمننگ فضيلنى فردلرنگ اخلاقلى ايله،
اخلاقلىرىنى صافلايه چق ايك بيوك سبب شول فردلرنى تربيه ايله اولمادغندن
عائله اشلرنگ جماعت اشلرینه ئلك بولووى ضروردر. شول سببىنن عائله
اشينه علاقيسى بولغان معارف عمومغه عائد بولغان معارفنن مقدمدر. ايسكى
زمانلرده انسانلرنگ اويون و كوكل كوتهره چك نرسه لرنى سؤبولرى خلقنڭ
اجتماع و برله شوى نتيجه سنه پيدا بولمشدر. چونكه شعر، موسيقى، رساملق
تياترلر انساننڭ بوش وقتلىرىنى لذت ايله اوتكاررگه، و كوكلنى كوتهررگه
بر نچى سببلردن اولوب، بونلرنگ ترقيلرى انسانلر آراسنده جيليشو (اجتماع)
و معاشرت نظاملى تامى ايله بيرينه يتكرلگان و قنده غنه مكندر.

بلكه بوندى كوكل كوتهره چك نرسه لرنى ترقيلرى اجتماع و جيليشو
قانولرنگ اوزون زمانلر بيرينه كيتورلوب، نيكزلرنگ هيئت اجتماعيه

آراسنده نغوی ابلدر، افکار واجتماعی حیساتنك نتیجه سنه گنه پیدا بولادر. شول سببدن انسانلرنك اجتماعلربنه تعلقلی بولغان عمللرنی بلمهك ونشر ایتمك بوندی اویون وکوکل کونه چك فن وعلملردن مقدم اولدغندن تربیه اقسامنی توبه نده ذکر ایتله چك روشه ترتیب ایتمك لازمدر: ۱) طوغریدن طوغری شخصی صاقلارغه حاضر له به چك تربیه، ۲) اوزینی معاش، رزق واسطه سیله محافظه ایتەرگه حاضر له نمك، ۳) نسل تربیه سی او چون حاضر له نمك. ۴) اجتماعی و سیاسی حکومت تدبیرلری ایله نفسنی صاقلامق، ۵) اویون وکوکل کونه ررگه سبب بولغان فنلرنی او گره نوب نفسنی صاقلایه چق تربیه.

تربیه نك بونوعلریندن برسن ایکنچیسندن آیرم، و باشقه اولوب آرارلرنه عبج علاقه یوق دیمهن. بلکه تربیه نك نوعلری بریسی ایکنچیسینه باغلودر دیهن. بر نوعسی بلنگان تقدیرده ایکنچی نوعیسی هم بعض جهندن بلنه چك ایسه ده، آرارلرنه آیرملق باردر. حیات بیان ایتلگان رهنده به شه مك ترتیب ایدلگندن حیاتنك نوعلربنه مناسب یوقارودهغی وجه اوزره تربیه تقسیم ایدلمشدر. انسانلرنك قومقدن مقصدلری شبهه سز ذکر ایتلگان تربیه نك نوعلربنی بلورگه حاضر له نمکدر، لکن انسانغه بو قسملرنك بارچه سینك حقیقتنی بلمهك ممکن بولمادغندن بزگه بار قوتمزنی و فکرلر مزی قیمتلری وفائتلربنه کوره صرف ایتەرگه، برسینه گنه بیر یلوب، یابشوب باشقه لرن ناشلاب نیقدر مهم بولسه ده بر قسمنه گنه صرف ایتمه زگه تیوشدر. بلکه تربیه نك قسملریندن بولغان، عملردن ایکیسینی، یا که اوچیسینی ویا دورتسینی بلورگه بتون اجتهادمزنی صرف ایتوب قایوسی حیات او چون قیمت وفائتلی بولووینه فارارغه وشونی اعتبارغه آلورغه تیوشدر.

یوقارده ذکر ایتلگان تربیه قسملربنك ترتیبینه رعایه ایتمك لازم اولدیغی کبی ینده توبه نده ذکر ایتله چك مسئله لرگه اعتبار ایتەرگه تیوش: علم و معارف قیمت و قدری اعتباری ایله اوچکه بولنده در. بری علوم طبیعیه در که نه قدر زمان و عصرلر کیچسه، و توری حادثلر حاصل بولسه ده قیمت و قدری توشی. ایکنچی یونان، لاتین لغتلرنی او گره نودن آنا تلنز

